

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Online a offline komunikace mezi přáteli

Markéta Sršňová

Bakalářská práce

2022

Univerzita Pardubice  
Fakulta filozofická  
Akademický rok: 2020/2021

# ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: Markéta Sršňová  
Osobní číslo: H19247  
Studijní program: B0314A250013 Sociální a kulturní antropologie  
Téma práce: Online a offline komunikace mezi přáteli  
Zadávací katedra: Katedra sociální a kulturní antropologie

## Zásady pro vypracování

Bakalářská práce se bude zabývat přátelstvím a komunikací mezi danými aktéry. Hlavní pozornost bude věnována rozdílům a návaznostem v online a offline komunikaci mezi přáteli. Výzkum bude mapovat způsoby a proměny komunikace, problematiku konfliktů, jejich důsledky a řešení. Teoretické zázemí poskytne antropologie přátelství, komunikace a virtuální antropologie. Terénem pro tento výzkum bude konkrétní skupina přátel, v rámci které budou využity metody zúčastněného pozorování a rozhovory s informanty.

Rozsah pracovní zprávy:

Rozsah grafických prací:

Forma zpracování bakalářské práce: **tisková/elektronická**

#### Seznam doporučené literatury:

Archambault, J. S. 2017. *Mobile Secrets: Youth, Intimacy, and the Politics of Pretense in Mozambique*. Chicago: University of Chicago Press.

Beer B., D. Gardner 2015. Friendship, Anthropology of, in J. D. Wright (ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 425-431. Oxford: Elsevier.

Bell S., S. Coleman (eds.) 1999. *The Anthropology of Friendship*. New York: Routledge.

Frömming U. U., N. Hedrick, E. Morgan 2018. Immersive Technologies and User-Generated Content: From Environmental and Social Media Education and Activism to Digital Bodies, *Journal of Visual and Media Anthropology* 1: 1-4.

Frömming U. U., S. Köhn 2015. The Anthropology of Mobile Media Technology. Smartphones, Wearables and Networked Selves, *Journal of Visual and Media Anthropology* 1: 1-10.

Horst H. A., Daniel Miller 2006. *The Cell Phone – an Anthropology of Communication*. Oxford: Berg.

Ling, R. 2004. *The Mobile Connection: The Cell Phone's Impact on Society*. San Francisco: Morgan Kaufmann Publishers.

Miller, D. 2017. The Ideology of Friendship in the Era of Facebook, *Hau: Journal of Ethnographic Theory* 1: 377-395.

Vedoucí bakalářské práce:

**PhDr. Hana Synková, Ph.D.**

Katedra sociální a kulturní antropologie

Datum zadání bakalářské práce: **31. března 2021**

Termín odevzdání bakalářské práce: **31. března 2022**

---

**doc. Mgr. Jiří Kubeš, Ph.D.**  
děkan

---

**PhDr. Tomáš Boukal, Ph.D.**  
vedoucí katedry

## Prohlášení

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Ústí nad Orlicí dne 15. 6. 2022

Markéta Sršňová

## Název

Online a offline komunikace mezi přáteli

## Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá online a offline komunikací mezi přáteli. Hlavní pozornost je věnována rozdílům a návaznostem v online a offline komunikaci mezi přáteli. Výzkum mapuje způsoby a proměny komunikace. Zabývá se otázkou preference komunikace přátel. Další část výzkumu popisuje charakteristiku, význam a důležitost přátelství mezi dnešními mladými dospělými. Teoretické zázemí poskytuje antropologie přátelství, komunikace a virtuální antropologie. Terénem pro tento výzkum je konkrétní skupina přátel, v rámci které jsou využity metody zúčastněného pozorování a rozhovory s informanty.

## Klíčová slova

přátelství, online komunikace, offline komunikace, sociální sítě

## Title

Online and Offline Communication Between Friends

## Annotation

This bachelor thesis deals with online and offline communication between friends. The main attention is paid to the differences and connections in online and offline communication between friends. Research maps the ways and changes of communication. It deals with the question of friends' communication preferences. The next part of the research describes the characteristics, significance and importance of friendship among today's young adults. Theoretical background is provided by the anthropology of friendship, communication and virtual anthropology. The terrain for this research is a specific group of friends, within which the methods of participatory observation and interviews with informants are used.

## Keywords

friendship, online communication, offline communication, social networks

## Poděkování

Chtěla bych poděkovat své vedoucí bakalářské práce PhDr. Haně Synkové, Ph.D. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci zkompletovat. Poděkování patří i všem informantům, kteří mi poskytli potřebné informace pro dopracování mé práce.

## Obsah

Úvod.....	8
1. Přátelství.....	9
1.1. Faktory ovlivňující přátelství.....	10
1.2. Sociální skupiny.....	10
1.3. Skupinová dynamika.....	11
1.4. Antropologie přátelství.....	12
1.5. Přátelství a příbuzenství.....	13
2. Komunikace.....	15
2.1. Verbální komunikace.....	16
2.2. Neverbální komunikace.....	16
2.3. Virtuální komunikace.....	16
2.4. Etnografie komunikace.....	17
2.5. Elektronická média.....	19
3. Sociální sítě.....	20
3.1. Internet.....	20
3.2. Historie sociálních sítí.....	20
3.3. Znamky sociálních sítí.....	21
3.4. Virtuální antropologie.....	21
4. Metody výzkumu.....	24
4.1. Cíle výzkumu.....	24
4.2. Výzkumné otázky.....	24
4.3. Metodologie.....	24
4.4. Etika výzkumu.....	26
4.5. Výzkumný vzorek a prostředí.....	26
5. Interpretace výzkumu.....	27
5.1. Charakteristika přátelství.....	27
5.2. Vztahy ve skupině.....	28
5.3. Online komunikace a offline komunikace.....	29
5.4. Preference komunikace.....	34
6. Závěr.....	37
Bibliografie.....	39

## Úvod

Tématem mé bakalářské práce je online a offline komunikace mezi přáteli. Toto téma jsem si vybrala, protože podle mě především u mladší generace a mých vrstevníků převládá online neboli virtuální komunikaci před osobní. Sama každý den využívám ke komunikaci sociální sítě, ale zároveň se stále snažím podnikat výlety se svými přáteli a vidět se s nimi „naživo“. Hlavní pozornost je věnována rozdílům a návaznostem v online a offline komunikaci mezi přáteli. Výzkum mapuje způsoby a proměny komunikace, problematiku konfliktů, jejich důsledky a řešení. Další pozornost je věnována charakteristice a významu přátelství. Na začátku bakalářské práce jsem si vymezila tři výzkumné otázky: Jak důležité je přátelství pro dnešní mladé dospělé? Jaké jsou rozdíly mezi online a offline komunikací ve skupině mladých dospělých? Jaký typ komunikace přátelé preferují?

První tři kapitoly bakalářské práce se zabývají teoretickým vymezením. Teoretické zázemí poskytuje antropologie přátelství, komunikace a virtuální antropologie. Tato část je rozdělena do tří kapitol, které tvoří čtrnáct podkapitol. Nejdříve se seznámíme se základními pojmy, jako je přátelství (a které faktory přátelství ovlivňují), sociální skupina a její dynamika. Druhá kapitola se zabývá pojmem komunikace, která je rozdělena na verbální a neverbální. Jednou z dalších možných typů komunikací je virtuální komunikace, která je dostupná díky internetu, počítačům a mobilům. Dále si nastíníme, co je etnografie komunikace. Další kapitola se zabývá virtuálním prostorem neboli sociálními sítěmi, které si vydobily důležité místo v našich každodenních životech. Kdo nemá profil na sociální platformě, jako by v dnešním světě neexistoval.

Další kapitola se zabývá metodologií, výzkumným vzorkem a prostředím, ve kterém se výzkum konal. Terénem pro tento výzkum je konkrétní skupina přátel, v rámci které jsou využity metody zúčastněného pozorování a polostrukturované rozhovory s informanty. Tato skupina přátel se zná již od dětství, ale v průběhu let někdo odešel a někdo nový přišel. Sama jsem součástí této skupiny přátel a většinu lidí znám už od střední školy nebo z různých zájmových kroužků. Podnikáme spolu výlety, trávíme spolu odpoledne volný čas a jsme spolu v kontaktu přes sociální sítě. Založili jsme si společný chat, abychom se všichni mohli zapojovat do konverzace. Poslední kapitola se zaměřuje na interpretaci samotného výzkumu. Tento výzkum mi ztížila pandemie, která měla velký vliv na můj terén, jelikož osobní setkání bylo na nějakou dobu omezené. Většinu výzkumu jsem tedy dělala online formou, jelikož jsem se několik měsíců s přáteli nevidala.



## 1. Přátelství

V této kapitole se zaměřuji na definici přátelství a popisuji faktory, které ovlivňují přátelství. Vysvětluji, co je to sociální skupina a skupinová dynamika. Na konci této kapitoly je podkapitola antropologie přátelství, která zkoumá základní předpoklady o přátelství z mezikulturního hlediska.

Přátelství je jeden z nejdůležitějších sociálních vztahů v našem životě. Fenomén přátelství souvisí se společenskými a kulturními podmínkami a spolu s nimi se v průběhu času mění. Přátelství nám dodává pocit, že tu nejsme sami, a že tu stále pro nás někdo je. Můžeme se kdykoliv na toho druhého obrátit a spolehnout. Jedná se o dobrovolný vztah, který může vzniknout mezi stejným i opačným pohlavím. Každý z nás zažil tento výjimečný vztah. „Přátelství je v sociologii termín pro vztah, který má specifické rysy. Existuje mnoho faktorů, které určují, kdo může být označen jako přítel a kdo nikoliv“ (Machonin, Tuček a kol. 1996: 175).

Přátelství je výrazně osobní vztah, který je založen na zájmu ze strany každého přítele. Ve filozofických diskusích o přátelství je zajímavá typologie Aristotela, který rozlišuje tři druhy přátelství: přátelství z potěšení, z užitku a ze ctnosti. Základní myšlenkou je, že potěšení, užitečnost a ctnost jsou důvody, proč milujeme svého přítele (Stanford Encyclopedia of Philosophy 2005).

Podle odbornice v oblasti pedopsychologie, vývojové psychologie a psychologie handicapu Marie Vágnerové je přátelský vztah „charakteristický vzájemností a intimitou (zahrnující důvěru, potřebu blízkosti a sdílení prožitků), pozitivním hodnocením a bezpodmínečným přijetím“ (Vágnerová 2005: 379). Psycholožka Miluše Soudková rozlišuje různé stupně blízkosti ve vztahu k našim přátelům. „S důvěrnými, blízkými přáteli, můžeme diskutovat i o intimních problémech, navzájem si poskytujeme více pomoci, cítíme se s nimi plně uvolněni, protože si můžeme dovolit být sami sebou. Z dobrého přátelství netěžíme jen my samotní. Jde o vztah, který zároveň zahrnuje zodpovědnost starat se o blaho našich přátel. Přátelství není jednostranné: učí nás nejen brát, ale i dávat“ (Soudková 2006: 46). S blízkými přáteli trávíme mnoho dobrovolného času a sdílíme některé aktivity. Podnikáme s nimi různé výlety, chodíme do restaurací, sportujeme. Hledáme parťáka do života, který nám bude tou největší oporou. Budujeme mnohá přátelství, která jsou více specializovaného charakteru. Mohu mít například přátele, se kterými se věnuji konkrétním sportům, a další přátele, se kterými se účastním stejného školního klubu nebo aktivity. Přátelé

ze sousedství a přátelé ze školy mohou také tvořit relativně odlišné skupiny vrstevníků (Machonin, Tuček a kol. 1996: 175).

Údaje z nedávného průzkumu zkoumajícího přátelské sítě odhalily, že většina z nás, bez ohledu na věk, pěstuje širokou škálu sociálních vztahů. Podle Suzanne Degges-White existuje sedm základních typů přátelství, které mají vlastní hodnotu: přátelé na celý život, nejlepší přátelé, blízcí přátelé, přátelé ze sociálních skupin (přátelé, se kterými se stýkáte, ale s nimiž si nejste příliš blízcí), aktivní přátelé (přátelé, se kterými se zapojujete do konkrétních aktivit), výhodní přátelé (lidé, se kterými se můžete dělit o povinnosti spojené se spolujízdou, sousedské skupiny), známí přátelé (lidé v práci, lidé, které vidáte každý den) (Degges-White 2021).

### 1.1. Faktory ovlivňující přátelství

Mezi faktory ovlivňující vznik přátelství se řadí faktory biosociální, psychosociální, fyzické a sociální. Do biosociální kategorie se řadí věk, pohlaví či etnická příslušnost. Do druhé kategorie, tedy psychosociální, patří inteligenční úroveň a osobnostní typ. Dalším jsou fyzické faktory, jako je například zdravotní stav, výška, váha, vzhled či geografická blízkost a v neposlední řadě faktory sociální, jako je vzdělání, profese, ekonomické postavení, příjem, majetek a sociální postavení (Machonin, Tuček a kol. 1996: 175). Francouzský spisovatel Ignac Lepp poukázal na fakt, že přátelství „může vzniknout mezi lidmi odlišných ras, národností a náboženského vyznání. „Zdrojem přátelství jsou především společné životní podmínky a příbuznost životních cílů“ (Lepp 1966 in Nakonečný 2009: 381-382).

### 1.2. Sociální skupiny

Sociální skupiny můžeme vidět úplně všude, například skupiny přátel ve škole, na sportovních i dětských hřištích, skupiny kolegů na pracovišti nebo skupiny fanoušků na fotbalovém stadionu (Nijstad, Knippenberg 2007: 246). Každý den se nám odehrává v sociálních skupinách, ve kterých prožíváme radost, přátelství, spory, konflikty a hádky. „Ve skupinách spolupracujeme a soutěžíme, pomáháme si, ale i ubližujeme.“ Naší první sociální skupinou je rodina, ve které začínáme poznávat tento svět. Dříve mělo formování sociálních skupin značnou výhodu, protože pro lidi bylo jednodušší se tak postavit nepříteli. „Tato lidská predispozice k vytvoření a udržení stabilních, silných a pozitivních vztahů s ostatními se nazývá potřeba patřit“ (Baumeister, Leary 1995 in Nijstad, Knippenberg 2007: 246). Podle autorů zmíněných v závorce je tato potřeba vrozená a univerzální,

protože tendence tvořit skupiny vidíme napříč všemi kulturami. Díky tomu usuzujeme, že je tato potřeba v každém člověku zabudovaná. „Podle kognitivní perspektivy nám skupiny pomáhají porozumět našemu světu“ (Nijstad, Knippenberg 2007: 246). Pokud jsou lidé ve skupinách, tak mohou čerpat různé benefity, jelikož sociální vztahy nám pomáhají naplňovat naše potřeby (Nijstad, Knippenberg 2007: 247).

Socioložka Eliška Novotná rozděluje sociální skupiny na organizace, které jsou vždy formální, a skupiny, které jsou neformální neboli osobní (Novotná 2010: 7-8). „Neformální struktura skupiny je dána interpersonálním a preferencemi jejich členů tedy dimenzemi sympatie, antipatie a indiference. Podléhá změnám v souvislosti s děním ve skupině. Často se neztotožňuje s formální strukturou skupiny a tento nesoulad může být zdrojem vnitřních skupinových konfliktů“ (Kožnar 1992: 30). Každá skupina si prochází charakteristickým vývojem, při kterém se vytváří skupinová struktura. Psychoterapeut Raoul Schindler „popisuje utváření skupiny jako proces, postupující od pouhého seskupení osob bez vzájemných kontaktů, přes stádium ‚pregrupální‘ se společnými vztahy bez vnitřní struktury, až k stadiu ‚skupinového‘, v němž má již skupina vytvořenou hierarchickou strukturu, jež členy spojuje v celek s nadindividuální mocí a zabezpečuje koordinovanou aktivitu“ (Schindler 1967 in Kožnar 1992: 31).

### 1.3. Skupinová dynamika

V každé skupině můžeme zaznamenat určitou dynamiku, jelikož skupiny se stále vyvíjí a mění. Skupinová dynamika je soubor procesů probíhajících ve společenských skupinách. Skupinovou dynamikou je možno nazývat vše, co se ve skupině mezi jednotlivci děje, procesy, vztahy, změny a vzájemné reakce, konflikty změny v rámci skupiny a vývoj celé skupiny (Kratochvíl 1975 in Kožnar 1992: 26).

Podle psychoterapeuta Kožnara lze definovat skupinovou dynamiku takto: „Skupinovou dynamikou označujeme souhrn komplexních a vzájemných sil i protisil, působících ve společném sociálním prostředí, ve skupině. Skupinová dynamika je dána veškerým skupinovým děním, cíli a normami skupiny, její strukturací, pozicemi a rolemi ve skupině, skupinovými interakcemi a vývojem skupinových vztahů i celé skupiny. Vzniká a utváří se spolu se vznikem a zahájením práce skupiny a je v jistém smyslu charakteristikou jakékoliv skupiny“ (Kožnar 1992: 5).

Skupinovou dynamiku tvoří několik skupinových prvků, jako je například cíl skupiny a její normy, struktura a hierarchie ve skupině – pozice a role, komunikační procesy ve skupině, vztahy mezi aktéry a skupinová atmosféra (Kratochvíl 1975 in Kožnar 1992: 28).

Jedním z témat sociální dynamiky je skupinový konflikt, který můžeme charakterizovat jako střet dvou a více aktérů. „Předmětem konfliktu je vždy nedostatek: nedostatek hodnot vede k hodnotovému konfliktu, nedostatek zájmu k zájmovému konfliktu, nedostatek informací k informačnímu konfliktu, nedostatek moci k mocenskému konfliktu atd.“ Pokud chtějí aktéři ve skupině odstranit konflikt, jedná se o takzvaný realistický konflikt. Pokud chce aktér uvolnit napětí a nesnaží se odstranit příčinu konfliktu, jedná se o konflikt nerealistický. Pokud vznikl konflikt uvnitř sociální skupiny, může se jednat o tzv. „vnitřního nepřítele“ (Novotná 2010: 59-61).

#### 1.4. Antropologie přátelství

Je důležité zkoumat dlouhodobé a střednědobé sociální vztahy, které jsou ovlivněny společenskými pravidly a konvencemi. Vztahy, jako je přátelství, většinou nezávisí výhradně na příbuzenských vazbách, pevných pozicích, rolí a statusů, trvalé geografické blízkosti a etnické příslušnosti, jsou stále viditelnější v každodenních zkušenostech (Bell, Coleman 1999: 4).

Do nedávna existovalo velmi málo antropologických studií zabývajících se přátelstvím, protože antropologové svoji pozornost věnovali spíše příbuzenským vztahům. Přátelství můžeme chápat jako základní sociální prvek všech sociálních vazeb. Přátelství je vynálezem národů, abychom projevovali emoce mimo příbuzenství. V etnografických studiích přátelství a příbuzenství, chybí přehled o tom, co je vůbec přátelství. Eric Wolf založil první typologii přátelství, ve které rozlišuje dvě hlavní formy přátelství - emotivní a instrumentální. Ve své eseji *Příbuzenství, přátelství a vztahy mezi patronem a klientem v komplexních společnostech* zaznamenal výzkum o malé guatemalské vesnici, kde byl zřejmý kontrast v emotivním přátelství mezi dospělými indiány, kteří jsou láskyplní a mají jenom jednoho přítele, a mezi instrumentálními přátelskými vztahy mezi hispánskými rodinnými příslušníky, kteří jsou drobní obchodníci a podnikatelé, kteří „jsou součástí širší sítě přátelství: čím více přátel člověk má, tím větší hodnotu má člověk jako přítel.“ Tyto dvě formy přátelství najdeme víceméně všude. Moderní romantický individualismus spojuje přátelství pouze s emocemi a zanedbává reciprocitu, která je přítomná v každém přátelském vztahu (Wolf 1966 in Pitt-Rivers 2016: 446).

Sociolog Anthony Giddens ve své knize *Runaway World* z roku 2002 tvrdí, že probíhá globální revoluce v tom, jak smýšlíme a jak si vytváříme vazby a spojení s ostatními. Vznikají nové formy intimacy, které nahrazují starší spojení v našich třech oblastech života. Tím má Giddens namysli sex a lásku, vztahy mezi rodiči a dětmi a v neposlední řadě přátelství. K těmto proměnám dochází téměř všude a liší se pouze mírou a kulturním kontextem (Giddens 2002).

Profesor mezilidské komunikace Rawlins definuje přátelství „výhradně na základě sociálního kontaktu, který skutečně existuje, a na kterém se neustále pracuje: participace závisí na vztahu vytvořeném v průběhu času mezi konkrétními zúčastněnými lidmi, zatímco to, co lidi spojuje v přátelství, nemusí být to, co je drží pohromadě“ (Rawlins 1992: 2 in Bell, Coleman 1999: 6). Parekh charakterizuje křehkost a neformální povahu přátelství argumentem, že je zcela dobrovolné, není zasazeno do sítě jiných vztahů nebo posíláno sociálními sankcemi. Podle tohoto výroku se přátelství stává zvláštním vztahem mezi dvěma rovnocennými jednotlivci (Parekh 1994 in Bell, Coleman 1999: 8). Podobnou definici přátelství zastává Silver, který tvrdí, že přátelství je v moderní době stereotypně „dobrovolné, nesespecializované, neformální a soukromé.“ Je to vztah založený na závazcích na dobu neurčitou bez výslovného ustanovení o jejich ukončení (Silver 1989: 274 in Beer, Garden 2015: 428). Přátelství jako takové je příkladem „soukromé oblasti osobního života“ (Silver 1997: 46 in Beer, Garden 2015: 428).

### 1.5. Přátelství a příbuzenství

Pro antropology je v současné době zvláště relevantní studium přátelství. Profesor Robert Paine před zhruba třiceti lety poznamenal, „že etnografové vedli životy, ve kterých bylo přátelství pravděpodobně stejně důležité jako příbuzenství; přesto se jejich akademické zájmy zabývaly mnohem více významem pokrevních svazků pro budování a udržování sociálních vztahů“ (Paine 1969: 505 in Bell, Coleman 1999: 1). Mnoho sociálních a antropologických prací staví do kontrastu přátelství s příbuzenstvím. Pitt-Rivers poznamenává, že „přátelství, které není běžně považováno za podstatu příbuzenství, je obvykle proti němu [...]“ (Pitt-Rivers 1973: 89 in Bell, Coleman 1999: 6).

Tam, kde jsou silné příbuzenské vztahy, má přátelství malou šanci. Toto tvrzení potvrzuje několik etnografických výzkumů. Jedním z etnografů, který se zabýval přátelskými a příbuzenskými vztahy, byl Gulliver, který studoval skupinu Ndendeuli v Tanzanii, kde se snažil najít silné pouto přátelství mezi muži. Pouze v jedné ze sedmdesáti tří vesnic

byli muži dlouholetými přáteli, a to již od jejich společné pracovní migrace. V praxi se tito přátelé chovali jako příbuzní a jejich společníci si mysleli, že jsou blízcí příbuzní. Takto dlouhotrvající přátelství mezi Ndendeuli bylo neobvyklé a většinou preferovali příbuzenské vazby. Většina lidí si myslela, že nepřibuzní muži pravděpodobně trpí konflikty loajality (Gulliver 1971 in Bell, Coleman 1999: 6). „Existují varianty sociálních vztahů, které využívají vlastnosti jak příbuzenství, tak přátelství. Nepříbuzenské přátelství se rádo vydává za příbuzenství“ (Pitt-Rivers 1973: 90). Naproti tomu Deborah Reed-Danahay ukazuje, že ne vždy lze od sebe snadno oddělit příbuzenství a přátelství v kontextu, který je vysoce endogamní. Podle ní mají antropologové tendenci dávat přátelství a příbuzenství do protikladů. Studovala vesničany v obci Laviaille na Auvergnském venkově, kde si většinou vybírali za své přátele vzdálené příbuzné nebo příbuzné jiných členů z místní komunity (Reed-Danahay in Bell, Coleman 1999: 7). Největším rozdílem mezi přátelstvím a příbuzenstvím je ten fakt, že přátele si vybíráme, ale příbuzenství je založené díky závazkům.

Studie Xinyuana Wanga odhalila, že pro venkovské migranty v Číně, kteří pracují v továrně, bylo těžké najít si přátele mimo příbuzenství, „takže důraz na hledání přátel prostřednictvím sociálních sítí je považován za objev.“ Momentálně se mezi jejich přátele mohou řadit i lidi, kteří nejsou příbuzní nebo spolupracovníci. Jsou to přátelé, se kterými se setkali prostřednictvím sociálních sítí (Wang 2016: 89-115 in Miller 217: 380).

## 2. Komunikace

*„Lidská společnost je v podstatě síť vztahů mezi lidmi. Když si ji představíme jako rybářskou síť, pak uzly představují lidi a provázky či lana vztahy mezi nimi. Ale co to vlastně je, toto lanoví v lidském světě? Jedna odpověď je, že je to komunikace*  
(Argyle a Trower 1979 in Vybíral 2009: 25).

Cílem této kapitoly je definovat komunikaci, kterou si zde rozdělíme na verbální, neverbální a virtuální komunikaci. Taky si zde přiblížíme směr, který napomohl formulovat současnou lingvistickou antropologii, kterým je etnografie komunikace.

Každý člověk ve svém běžném životě používá komunikaci, ať už vědomě nebo nevědomě. Ke komunikaci používáme slova, ale také gesta, mimiku a postoj těla. Slovo komunikace pochází z latinského slova „communicare“, což znamená někomu něco sdělit, informovat někoho nebo svěřovat se s něčím. Podle Jaroslava Pecha je základním cílem každé komunikace někomu sdělit svoji myšlenku nebo se snažit vyjádřit svůj názor, projevit svoje emoce, a také přesvědčit partnera o správnosti myšlenek. Vyslovit myšlenku jde přímo nebo zprostředkovaně pomocí některého média (Pech 2009: 8). Většina autorů se shodla na tom, že komunikace je procesem výměny informací, kde každá sociální komunikace je obousměrným procesem (Křivohlavý 1988: 235). Lidé dnes mohou spolu komunikovat prakticky odkudkoli i díky mobilům a počítačům. Takové možnosti snižují pocity opuštěnosti, stesku, samoty a úzkosti. „Potřeba komunikovat, dělit se o zážitky a sdílet je, je jedna ze základních potřeb člověka“ (Vybíral 2009: 21).

Komunikaci můžou tvořit různé formy. První formu komunikace dělíme podle počtu aktérů. Intrapersonální neboli osobní komunikace je vnitřní komunikace jedince, který hovoří ve své hlavě sám se sebou. Komunikace, která probíhá mezi dvěma a více aktéry, se nazývá interpersonální komunikace. Poslední komunikací je masová komunikace zprostředkovaná pomocí masmédií, jako je televize, rozhlas, tisk nebo literatura (Nakonečný 2009: 289).

Další možnost dělení komunikace je na verbální a neverbální. Historicky starší je komunikace neverbální. Člověk se statisíce let domlouval posunky, mimikou obličeje, neartikulovanými zvuky. Díky řeči těla člověk dokázal vyjádřit prakticky všechno, co potřeboval tomu druhému sdělit. Do kategorie řeč těla patří jednak mimika, dále gesta a postavení těla. V dnešní době, kdy už řeč ovládáme dobře, tak přesto často používáme mimoverbální gesta (Pech 2009: 14-15).

## 2.1. Verbální komunikace

Verbální komunikace znamená užívání mluveného či psaného slova. Slova umožňují popisovat a vysvětlovat, lze klást otázky a odpovídat na ně. „Verbální komunikace vypovídá o znalostech slovní zásoby a schopnostech člověka ji využívat.“ Velký vliv na ni má společenské postavení, životní zkušenosti, rodina, blízcí přátelé, naše okolí a škola. U hlasového projevu hraje důležitou roli výška hlasu, barva hlasu, frekvence, intonace a stylizace“ (Vlastní cesta 2015).

## 2.2. Neverbální komunikace

Neverbální komunikace zahrnuje širokou škálu toho, co naše tělo signalizuje beze slov či jako doprovod slovní komunikace. Do neverbální komunikace patří gesta, pohyby hlavou, postoj těla, mimika, pohled očí, doteky, blízkost, tón hlasu, délka odmlčení a dokonce i oblečení. Neverbální komunikace doplňuje verbální komunikaci. Komunikující se navzájem mohou ovlivňovat neboli zrcadlit, napodobovat gesta toho druhého. Naše nejbližší okolí nás velice ovlivňuje i co se týká našeho vyjadřování a gestikulace (Vybíral 2009: 81-94).

Podle Wahlstromové se můžeme zaměřovat i na další existující aspekty neverbální komunikace, jako je zacházení s časem: uspěchané chování, spěch řeči nebo naopak pomalá řeč nebo zacházení s předměty: mačkání propisky, hraní si s prstýnkem, kroucení papíru. Můžete to znamenat, že člověk je nervózní, unuděný nebo se nesoustředí (Wahlstromová 1992 in Vybíral 2009: 82).

## 2.3. Virtuální komunikace

Jedním z možných dalších typů komunikace je virtuální komunikace, která je dostupná pomocí internetu, počítačů a mobilů. Internet nám umožňuje a urychluje komunikaci díky aplikacím a sociálním sítím, kde můžeme s druhými osobami komunikovat pomocí chatů a e-mailů. Jde o komunikaci, která je primárně založená na psaném textu, ve kterém se snažíme sdělovat informace. Tyto komunikační výměny mohou leckdy působit odtažitěji, chladněji a mnohem neosobněji, než jak to autor zamýšlel. Odpověď máme rychleji, než jsme byli zvyklí například při psaní dopisů, kdy jsme na odpověď museli delší dobu čekat. Díky internetu jsou někteří lidé otevřenější, komunikativnější, ale také mohou odložit své zábrany. Takové chování označujeme termínem disinhibice. „Disinhibice, kterou můžeme sledovat při internetové komunikaci jak v e-mailech, tak (zejména) na chatech, je v posledních letech pravidelně uváděna jako jeden z nejzjevnějších a nejspecifičtějších znaků elektronické



komunikace“ (Vybíral 2009: 273). Lidé dávají internetu přednost i kvůli synchronní komunikaci, což znamená, že řada uživatelů preferuje a vyhledává komunikaci s více lidmi najednou (Vybíral 2009: 277).

Existuje několik druhů virtuální komunikace. Jednou z nich je jednosměrná komunikace, kde jeden sdělující má několik příjemců. Tento druh se používá nejvíce na webových stránkách. Další druh virtuální komunikace je individuální, která se odehrává mezi jednotlivými účastníky. Většinou se jedná o korespondenci nebo rozhovor. Třetí druh virtuální komunikace je hromadná, kde je k jedné konverzaci připojeno více účastníků (Rybka, Malý 2002: 13-18 in Šouláková 2012: 26).

#### 2.4. Etnografie komunikace

Zděnek Salzman je americký antropolog, který na konferenci Etnografie komunikace v dnešním světě, která se konala v Praze v roce 1996, popsal tři hlavní přístupy americké lingvistické antropologie, kterými se zabývá. První přístup, který se převážně zaměřuje na funkce a povahy komunikativního chování členů ve společnosti, nese název etnografie komunikace. Druhým přístupem je sociolingvistika, která se zabývá studiem jazyka a společnosti, což znamená, „jak řečové variety mluvčích zrcadlí rozdílná sociokulturní prostředí, z nichž členové společnosti vycházejí.“ Poslední přístup se zaměřuje na „studium kulturních sfér (domén) společnosti na základě toho, jak jsou jejich prvky lexikálně zakódovány rodilými mluvčími“ a jedná se o tak zvanou etnovědu (Salzman 1997: 159).

Směr, který napomohl formulovat současnou lingvistickou antropologii, je etnografie komunikace, kterou můžeme v některých člancích najít pod názvem etnografie řeči. Lingvistická antropologie se dnes především zabývá studiem užívání jazyka a jeho kontextu kultury a společnosti. „Ráz a funkce komunikativního chování v kontextu kultury a společnosti je předmětem etnografie komunikace“ (Hymes 1962 in Salzman 1994: 99). Komunikace jako kulturní jev je nejčastěji spojován s americkou lingvistickou antropologií a americkým antropologem Dellem Hymesem. Etnografie komunikace se datuje od Hymesova článku *Etnografie řeči*. Jedná se o novější obor, který se zaměřuje na aspekty lidského chování. Zde se setkává komunikace s kulturou. Dnes se však uznává, že studium etnografie komunikace má pro moderní vědu stále větší význam (Pokorný 2010: 302).

Dobře zvládnutá gramatika a znalost sloviček nám nezaručí porozumění v neznámé kultuře. Pro tuto skutečnost zavedl Hymes pojem komunikační kompetence (Pokorný

2010: 303). Pokud má společnost fungovat, musí mít lidé stejné jazykové kompetence, což znamená znalost gramatických pravidel, ale také musí dobře ovládat komunikativní kompetence (Salzmann 1994: 99). „Komunikační kompetence nám říká, kdy je vhodné mluvit a kdy nikoli, o čem můžeme mluvit, s kým, kde, kdy a jakým způsobem“ (Pokorný 2010: 303).

Dell Hymes poupravil a rozšířil model SPEAKING, z původních šesti faktorů Romana Jakobsona, do osmi skupin. Slovo SPEAKING je zkratka tvořená z počátečních písmen:

S – situace (situation): dělí se na umístění a scénu, což znamená, kde se řečová událost odehrává

P – účastníci (participants): jedná se o mluvčího či posluchače

E – cíle (ends): jedná se o jeho účel a výsledek mluvčího

A – postup (act sequence): tato skupina tvoří obsah a formu sdělení, jedná se i o střídání mluvčích v dialogu

K – tón neboli klíč (key): jedná se o způsob provedení, který může výpověď změnit, jako je například sarkasmus, ironie, kritika atd.

I – nástroje (instrumentalities): tvoří médium a formu řeči, jako je například hvízdání, bubnování, psaní atd.

N – normy (norms): dělí se na interakce a interpretaci, tvoří sdílené znalosti a pravidla

G – žánr (genre): jedná se o typ řeči, jako je například rozhovor, debata, drby, interview (Pokorný 2010: 304).

Podle Hymese tedy nelze oddělit to, co se říká, od toho jak se to říká a za jakých okolností (Hymes 1986 in Soukup 2009: 105).

Lidé jako sociální druh jsou závislí na zpracování informací prostřednictvím jazyka (Trubits 2015: 28). Základní jednotkou studia je řečové společenství, tedy skupina lidí, která sdílí jazyk, včetně pravidel užívání a pravidel interpretace (Soukup 2009: 105). „Pravidla řečové interakce a normy interpretace jsou spolehlivým klíčem k pochopení vztahů mezi členy dané společnosti nebo nějaké její vrstvy. Je ale nutné si uvědomit, že se pravidla

řečového chování liší nebo mohou lišit nejen od jedné společnosti ke druhé, ale i v dané společnosti od jedné její socioekonomické vrstvy ke druhé, a že se navíc pravidla řečového chování mění během doby“ (Salzmann 1997: 161).

Etnografie komunikace pracuje s dvěma termíny jako řečová událost a řečová situace. Řečovou situací můžeme označit například výlet s kamarády, kdy aktéři používají řeč, ale zároveň ta řeč tuto situaci nedefinuje. Řečovou událostí můžeme nazvat výslech, interview nebo telefonický rozhovor (Pokorný 2010: 303-304). V podstatě je řečová událost aktivitou, „která se řídí pravidly a normami používané řeči, je to soubor po sobě jdoucích řečových aktů, které si můžeme představit jako minimální ucelené sdělení při verbálním projevu“ (Soukup 2009: 105).

## 2.5. Elektronická média

Díky vývoji v dnešní době patří ke komunikačním kanálům i technologie, které v tomto případě reagují s jazykem velmi zajímavým způsobem. I když je zajímavá i telefonní komunikace, tak větší pozornost k sobě přitáhl Internet (Hine 2000 in Pokorný 2010: 316). „Komunikace přes sociální sítě do jisté míry kombinuje některé vlastnosti řeči a písma.“ Na internetu existují rozdíly mezi různými médii, jako je například anonymita, reciprocita, uzavřenost okruhu aktérů. Internet nám nabízí možnost okamžité reakce, přípravy a trvání sdělení. Toto všechno může způsobovat, že na internetu si aktéři vytvářejí vlastní obraz osobnosti a kulturně-společenské identity. „Jazyková specifika nového média asi nejzřetelněji ukazuje používání grafických signálů, vyjadřující tón řeči („smajlíky“), kterými připomínají i komunikaci pomocí sms, zkratky a modalizátory výpovědi, které vytvářejí de facto zcela odlišné jazykové rejstříky.“ Český novinář, publicista, rozhlasový redaktor a televizní moderátor Jan Pokorný zdůrazňuje, že jednotný jazyk na internetu neexistuje. Internet nám poskytuje nové možnosti média, které vedou k určitým charakteristickým projevům, které závisí na technických faktorech a typech komunikace, jako je například chat a e-mail. Dalo by se říci, že existuje mnoho jazyků na internetu. „Internetoví uživatelé vytvářejí specifické jazykové rejstříky, komunikační žánry, normy a postupy“ (Pokorný 2010: 316-317).

### 3. Sociální sítě

Tato kapitola se zabývá definicí Internetu, sociálními sítěmi, historií sociálních sítí a jaké jsou znaky sociálních sítí. Také se zde věnují oboru virtuální antropologie, která klade důraz na odlišné aspekty komunikace, které zprostředkovávají nová média.

Sociální sítě si získaly v našich životech svoje důležité místo a jsou označovány za celosvětový fenomén. Sociální síť můžeme definovat jako online službu virtuálního světa. Sociální síť je místo na Internetu, kde můžeme s ostatními uživateli sdílet informace, komunikovat, posílat fotografie nebo videa, pomocí počítače nebo mobilního telefonu. Jedná se o virtuální prostor, kde spolu komunikují dva nebo více uživatelů na Internetu. U každé sociální sítě si uživatel musí založit svůj osobní profil. Sdílení obsahu je hlavním cílem všech sociálních sítí. Sociální sítě se rychle mění, vznikají a zanikají nové aplikace. Tvůrci aplikací se snaží uspokojit veškeré potřeby uživatelů sociálních sítí (Jak na internet 2022).

#### 3.1. Internet

Jedná se o „celosvětový systém navzájem propojených počítačových sítí, které propojují takzvané síťové uzly. Uzlem pak může být počítač nebo zařízení se speciální sítíovou funkcí, například router. Klíčovou pro fungování Internetu, jak jej známe dnes, je také rodina protokolů TCP/IP. Pojem Internet je složenina předpony inter = vztah mezi a anglického net = síť. V širším slova smyslu se může Internet definovat jako zprostředkovatel služeb. Provozuje například WWW nebo email, kde tyto služby zajišťují počítačové programy pomocí protokolů. Internet je informační médium, které nahrazuje noviny, časopisy, knihy a televizi. Hledáme zde nejaktuálnější informace. Zároveň je to komunikační médium, které umožňuje lidem být v neustálém kontaktu v reálném čase. Z Internetu se stává reklamní, marketingové a obchodní médium, které vytváří nové možnosti obchodování a spolupráce s firmami (Jak na internet 2022).

#### 3.2. Historie sociálních sítí

První sociální síť se objevila již v roce 1997, kdy se jednalo o projekt Sixdegrees.com, ve kterém se lidé mohli propojit se svými přáteli. Tato platforma již neexistuje, ale právě tyto funkce tohoto projektu definovaly základ, který mají sociální sítě dodnes společný. Ve světě existuje zhruba 200 sociálních sítí, které využívá až 46 % celosvětové populace. Rok 2003 přináší světu dvě nové platformy sociálních sítí: LinkedIn, aplikaci, která usnadní spojení s lidmi a profesními záležitostmi. Také vzniká komunita zvaná MySpace, která byla v roce

2006 nejoblíbenější sociální sítí ve Spojených státech amerických. V roce 2004 mladý a talentovaný Mark Zuckerberg zakládá dnes největší a nejúspěšnější platformu na sociálních sítích, kterou známe všichni pod názvem Facebook (Nebojte se Internetu 2022). Rok na to vychází hudební platforma zvaná YouTube. Zde lidé mohou poslouchat hudbu, sledovat videa a filmy. Lidé se tam mohou registrovat a sami veřejně publikovat vlastní video nebo písničku. V roce 2006 vznikla aplikace Twitter, která umožňuje lidem psát statusy. Nejčastěji tam píšou svoje myšlenky, názory a informace. Dalším důležitým rokem byl rok 2010, kdy vzniklo několik úspěšných aplikací, jako je Instagram, SnapChat, Spotify a další (Nebojte se Internetu 2022).

Někteří lidé dnes sociální sítě používají jako hlavní mediální zdroj. Dozvíme se zde vše, co se děje ve světě. Nejsme nuceni si kupovat noviny nebo sledovat zprávy v televizi. Je to rychlejší způsob, jak se dostat k novým informacím v reálném čase (Nebojte se Internetu 2022).

### 3.3. Znaký sociálních sítí

Jak už bylo zmíněno, na sociálních sítích si může každý založit svůj vlastní profil. „Jedná se o virtuální vizitku s osobními údaji, kterými se poté na sociálních sítích prezentuje a je podle nich dohledatelný a identifikovatelný pro ostatní“ (Nebojte se Internetu 2022). Uživatel může na svůj profil vložit veřejně příspěvek, u kterého si sám nastavuje, kdo všechno může jeho fotku nebo status vidět. Sám si vybírá, koho si přidá do seznamu přátel a koho bude ignorovat. Přátelé se můžou kontaktovat, sledovat fotky a příspěvky s možností je komentovat a dávat „to se mi líbí“. „Sdílení zážitků, fotografií a zkušeností je nepopíratelná součást online komunity. Netýká se to pouze sdílení doporučení ‚kam k zubaři‘ nebo na dovolenou. Důležité je i vytváření skupin se stejnými zájmy a koníčky, ať už se jedná o rybaření, sdílení rad z podnikání nebo vášně pro motorismus“ (Křivánková, Knollová, Šutová 2019: 13-14).

### 3.4. Virtuální antropologie

Jak je nám již známo, antropologové zkoumají naše životy, a proto se začali věnovat i změnám v komunikaci po celém světě, které nám přináší nové technologie. I antropologové byli svědky růstu internetu v posledních desetiletích. Globální konektivita vedla k vytvoření online komunit a virtuálních světů, ve kterých lidé mohou být v kontaktu i přes geografickou vzdálenost (Frömming, Köhn 2015: 4). Sociální sítě jsou v dnešní době něco více, protože se z nich stala místa, kde lidé nyní skutečně žijí (Miller 2011 in Frömming, Köhn 2015: 4-5).

Virtuální antropologie klade důraz na odlišné aspekty komunikace, které zprostředkovávají nová média. Disciplína je to poměrně nová, a proto v etnografii nese více názvů, jako je například digitální antropologie, kyberetnografie, webnografie, netnografie, kyberantropologie a nebo dokonce ji někteří vědci nazývají jako disciplínu „mnoha tváří“ (Androutsopoulos 2008 in Dlouhá 2012: 171). Já budu v této práci přebírat názvy vždy z článku, který budu právě citovat, ale stále se budeme bavit o jedné a té samé disciplíně, kterou je virtuální antropologie.

Kyberantropologie se zabývá studiem člověka a jeho proměn v online prostoru v počítačových a komunikačních technologiích. Hlavním předmětem tohoto oboru je „analýza a interpretace kulturně utvářených sítí informací a sdílených významů, jež jako specifický typ virtuální reality vznikají v průběhu interakce uživatelů kybernetických systémů“ (Soukup 2010: 15). Prostřednictvím internetu se lidé dostali do online prostoru, kde mají možnost vytvářet zájmové skupiny, které vykazují určité rysy subkultury. Tyto skupiny, které lidé vytvářejí v online prostoru, nazýváme virtuální komunity. Ty sdílejí specifické vzorce chování a myšlení. Zároveň disponují vlastním jazykem, což jsem již popsala v podkapitole etnografie komunikace.

Významným americkým antropologem v tomto oboru je Arturo Escobar, který ve svém článku *Welcome to Cyberia: Notes on the Anthropology of Cyberculture* položil základy kyberantropologie. Díky němu se předmětem antropologie stal pojem kyberkultura, která je součástí životního stylu spojeného s komunikačními technologiemi. Můžeme ji zkoumat pomocí kulturních idejí nebo společenských vztahů, hodnot a norem, který online prostor podporuje a vytváří. Můžeme tedy říci, že kyberantropologie se snaží přispět k pochopení diskurzů a praktik uživatelů technologií, analyzovat vztah mezi offline realitou a online prostorem a interpretovat internetové komunity jako specifický životní styl (Soukup 2010: 15-16).

První ucelenou studii kyberantropologie na téma internet napsali sociolog Don Slater a antropolog Daniel Miller v roce 2000 a nese název *The Internet: An Ethnographic Approach*. Tato práce je označována za průkopnickou knihu kyberantropologie. Výzkum dělali na ostrově Trinidad v Karibském moři, kde zkoumali domorodce, kteří používají internet a možnosti, které jim nabízí, jako jsou například webové stránky a emaily. Sledovali použití internetu a jeho aplikací v sociálním, ekonomickém a náboženském kontextu (Soukup 2010: 17). „Předmětem analýzy bylo zjistit, jak se členové určité kultury doma pokoušejí

vytvořit transformující se komunikační prostředí, jak mohou sami sebe v tomto prostředí nalézat a současně se snažit učinit je součástí svého vlastního obrazu“ (Miller, Slater 2000: 1 in Soukup 2010: 17).

„Sociální realita zprostředkovaná pomocí internetu a technologií se stává součástí našich životů, a také proto je více kladen důraz na zkoumání komplexních spojení mezi online a offline sociálními prostory“ (Hine 2008: 258 in Dlouhá 2012: 172). Spíše se jedná o dva vzájemně prolínající se světy nežli o dva nezávislé online a offline světy (Dlouhá 2012: 172). Spojení online a offline reality pomáhá antropologům porozumět digitální kultuře (Hine 2015 in Frömming, Hedrick, Morgan 2018: 2).

## 4. Metody výzkumu

### 4.1. Cíle výzkumu

Hlavním cílem výzkumu je popsat rozdíly v online a offline komunikaci mezi přáteli. Výzkum mapuje způsoby a proměny komunikace. Dalším cílem výzkumu je popsat charakteristiku a důležitost přátelství.

### 4.2. Výzkumné otázky

Na začátku výzkumu jsem si stanovila tři výzkumné otázky, na které se budu snažit v kapitole Interpretace výzkumu odpovědět.

Jak důležité je přátelství pro dnešní mladé dospělé?

Jaké jsou rozdíly mezi online a offline komunikací ve skupině mladých dospělých?

Jaký typ komunikace přátelé preferují?

### 4.3. Metodologie

Pro svůj výzkum jsem si zvolila dvě metody, které se používají v kvalitativních výzkumech. První z nich je zúčastněné pozorování. Díky této metodě můžeme popsat, co se děje, kdo se toho děje účastní, kdy a kde se daný děj odehrává, za jakých okolností a proč. Metoda zúčastněného pozorování se používá především v etnografickém výzkumu nebo v případových studiích. Pravděpodobně se jedná o nejstarší metodu, která byla založena na základě pozorování jedinců nebo celé skupiny. Tato metoda nám umožňuje interpretovat, co se přesně v jaký okamžik děje. Podle Hendla se tato metoda užívá pro hloubkový popis, kdy sbíráme data, která umožňují účastníkovi popisovat situaci (Hendl 2005: 193). Metodu zúčastněného pozorování jsem si zvolila z toho důvodu, abych sledovala a následně mohla popsat interakce v dané skupině. Tato metoda mi pomohla shromáždit některá data, která jsem ke svému výzkumu potřebovala. Výzkum jsem dělala v uzavřené skupině přátel, které jsem sama členem. V průběhu výzkumu jsem si psala terénní deník, kam jsem si zapisovala různé poznámky.

Další metodu, kterou jsem ve svém výzkumu použila, byl polostrukturovaný rozhovor. Jedná se o rozhovor, který má částečně připravenou strukturu. „U rozhovoru s rámcovou tematickou osnovou není pořadí témat neměnné, výzkumník flexibilně reaguje na odpovědi dotazovaného a sleduje linii vyprávění, nicméně obvykle se snaží položit všechny otázky,



které si připravil“ (Zandlová in Novotná 2019: 322). Nejdříve jsem si připravila okruhy témat a k nim pár otázek, které jsem chtěla s informanty probrat, abych na žádné důležité téma nezapomněla. Zároveň jsem informantům dala prostor pro jejich vlastní výpověď a doplnění informací k mým připraveným otázkám. Když mě něco více zajímalo nebo mi odpověď přišla nedostačující, tak jsem doplnila rozhovor dalšími otázkami. Tuto metodu jsem použila pro doplnění dat a informací. Zajímalo mě, jakou komunikaci informanti preferují. Rozhovory probíhaly jak osobně, tak i online formou. Osobně proběhly tři rozhovory a online rozhovory byly dva. Online formou byly rozhovory realizovány pomocí aplikace Messenger, která nám poskytuje možnost videohovoru. S informanty, se kterými jsem dělala rozhovor osobně, jsme se setkali v kavárně nebo v restauraci. Rozhovory jsem si nahrávala na mobil pomocí aplikace diktafon a následně je přepisovala. O všem moji informanti věděli a s nahráváním souhlasili.

Nachystala jsem si čtyři okruhy témat, kterých se rozhovor dotýkal. Prvním tématem bylo přátelství ve skupině, co pro informanty přátelství znamená, proč jsou přátelé pro ně důležití, jaké role informanti ve skupině zastávají. Druhým tématem byla komunikace, jak online, tak offline. Ptala jsem se, jaký typ komunikace preferují a co převládá, jaké největší rozdíly vnímají mezi online komunikací a komunikací pomocí sociálních sítí. Třetí okruh otázek se týkal sociálních sítí. Jak často jsou informanti v kontaktu s kamarády přes sociální sítě, jestli se zapojují do hromadných konverzací, a jestli používají smajlíky a jaký význam pro ně mají. Poslední okruh témat se zabýval otázkami konfliktu, zda mají konflikty s přáteli a jak často, co a kdo je nejčastěji vyvolává a jak je ve skupině řeší. Pro zpracování odpovědí jsem použila analytický software Atlas.ti, ve kterém jsem použila metodu otevřeného kódování. Při rozhovorech nedošlo k žádným problémům a nepochopením, jelikož jsem všechny své informanty znala osobně a o výzkumu je dostatečně informovala.

Poslední metodu, kterou jsem při svém výzkumu použila, byl neformální rozhovor. Tuto metodu jsem nejdříve použila nevědomky, kdy jsem se s přáteli začala bavit na téma mé bakalářské práce při zúčastněném pozorování. „Neformální rozhovor se spoléhá na spontánní generování otázek v přirozeném průběhu interakce (např. během zúčastněného pozorování v terénu)“ (Hendl 2005: 175). Rozdíl mezi polostrukturovaným a neformálním rozhovorem spočívá v tom, že v neformálním rozhovoru „nashromážděná data se liší od rozhovoru k rozhovoru“ (Hendl 2005: 175).

Výzkum trval zhruba osm měsíců, od léta minulého roku do února tohoto roku. Bohužel na podzim roku 2021 nastal problém v mém výzkumu, jelikož z důvodu pandemie Covid-19 byl omezený osobní styk s přáteli, proto se poté většinu času výzkum odehrával pouze v online prostoru.

#### 4.4. Etika výzkumu

Všechny členy skupiny jsem seznámila s tématem mé bakalářské práce. Vysvětlila jsem jim, čeho se moje práce týká a co budu sledovat. Všichni s tím souhlasili. Také jsem jim sdělila, že veškerá data a informace z výzkumu poslouží jenom mé bakalářské práci a nebudou použita v jejich neprospěch. Jelikož mi moji informanti sdělovali svoje osobní informace a používala jsem soukromé konverzace, dohodli jsme se, že bude nejlepší nechat je v částečné anonymitě, a proto ve výzkumu používám jenom jejich křestní jména. „Jen někteří lidé jsou ochotni sdělovat podrobnosti ze svého soukromí s vědomím, že budou zveřejněny. Proto je zachování soukromí důležitým požadavkem výzkumu“ (Hendl 2005: 155).

#### 4.5. Výzkumný vzorek a prostředí

„Rozhodnutí, koho či co zkoumat, úzce souvisí s tím, jaký výzkum provádíme a jaké závěry chceme na základě našeho výzkumu vytvořit“ (Novotná 2019: 293). Terénem pro tento výzkum, jak již bylo zmíněno, je konkrétní skupina přátel. Tato skupina přátel se zná již od dětství, ale v průběhu let někdo odešel a někdo nový přišel. Sama jsem součástí této skupiny přátel a některé členy znám už několik let. Výzkumným vzorkem mé práce jsou tedy moji kamarádi, kteří tvoří neformální sociální skupinu. Tato skupina přátel má šest členů a tvoří ji dva chlapci a čtyři dívky (Kuba, Lukáš, Katka, Lucka 1, Lucka 2 a já). Všichni moji informanti jsou moji vrstevníci ve věku od dvaceti do dvaceti pěti let. Tuto skupinu přátel jsem si vybrala z toho důvodu, že je všechny dobře znám, máme spolu dobré vztahy a byli ochotni se podílet na mé bakalářské práci.

## 5. Interpretace výzkumu

Tato kapitola odpovídá na výzkumné otázky. Podkapitola Charakteristika přátelství reaguje na první výzkumnou otázku: Jak důležité je přátelství pro dnešní mladé dospělé? Druhá podkapitola poukazuje na vztahy ve skupině přátel. Podkapitola Online a offline komunikace popisuje rozdíly mezi online a offline komunikací ve skupině mladých dospělých. Poslední podkapitola reaguje na třetí výzkumnou otázku, která se zaměřuje na preference komunikace mezi přáteli.

### 5.1. Charakteristika přátelství

První téma, které jsem ve skupině přátel řešila, bylo, co pro každého znamená přátelství. Jak jsem se již zmiňovala v předešlé podkapitole, tak výzkum jsem dělala mezi svými přáteli, kteří byli ochotní se podílet na mé bakalářské práci. Jsem za tuto skupinu přátel velmi vděčná, jelikož mám od nich podporu, což je jedna z důležitých charakteristik přátelství.

V odpovědi na první otázku, jak důležité je pro ně přátelství a co pro ně znamená, se všichni informanti shodli na tom, že přátelství je pro nás v životě důležité. Se svými přáteli sdílíme svoje životní zkušenosti, pocity, jako je například radost a smutek. Podle psycholožky Miluše Soudkové jsou přátelé lidé, které rádi vidíme a v jejich společnosti se cítíme dobře a jsou pro nás zdrojem radosti a spokojenosti (Soudková 2006: 46).

*„Kamarádi pro mě znamenají úplně všechno. Nedokážu si představit život bez kamarádů. Díky nim mám lepší a dalo by se říct i lehčí život“ (Lukáš).*

*„Jsou to pro mě lidi, se kterými sdílím svoje pocity, situace v životě. Hledám u nich pochopení, podporu a nějaké rady“ (Lucka 2).*

*„Neříkám, že je to úplně to hlavní v životě, to je pro mě rodina, ale určitě je to důležitá část mého života“ (Lucka 1).*

*„Ted', když jsem si procházel rozchodem, tak jsem si uvědomil, jak jsou kamarádi důležití. Momentálně bych řekl více než partneři, kteří nás můžou opustit, ale kamarádi, ti zůstanou. Jsem rád, že tu jste pro mě a pomáháte mi v téhle těžké době“ (Kuba).*

Většina informantů očekává od přátel podporu, pochopení, otevřenost, věrnost, vzájemný respekt a toleranci. Ivan Plaňava vymezil šest důležitých znaků přátelství: otevřenost, důvěra, porozumění, soucítění a sdílení, společné počínání, symetričnost. Tvrdí,

že v žádném lidském vztahu nenajdeme takovou míru oboustranné otevřenosti jako v přátelství (Plaňava 2005: 91). „Přátelé jsou naší sociální podporou, mluvíme spolu o vzájemných problémech. Mají pro nás plné pochopení, můžeme jim věřit. Poskytnou nám emoční podporu, když ji potřebujeme“ (Soudková 2006: 46).

*„Ne vždy mám s každým stejný názor a to je v pořádku, ale očekávám, že budou moje názory a rozhodnutí tolerovat, ačkoliv s nimi nesouhlasí“ (Katka).*

*Když se mi nedaří nebo mám chuť něco vzdát, tak jsou tu kamarádi, kteří mě podpoří a pomůžou“ (Lucka 2).*

*„Kamarád musí být ke mně upřímný, proč bych se jinak s tím člověkem kamarádila. Pokud mi někdo zalže, tak není opravdovým kamarádem“ (Lucka 1).*

Informanti připisovali největší význam v přátelství důvěře. Jedním z nejvýznamnějších fenoménů lidské psychiky je důvěra, která hraje důležitou roli v mezilidské komunikaci. „Důvěra usnadňuje interakci, redukuje nejistotu, která v ní může vystoupit: důvěřovat druhému znamená věřit, že má zájem o naše dobro a je ochoten pro to leccos učinit“ (Nakonečný 2010: 38). Podle kulturního diplomata Michaela Pospíšila jsou důvěra a přátelství takřka synonyma. Přátelům důvěřujeme, proto se stali našimi přáteli. Silné přátelství se stane mezi dvěma lidmi, kde panuje maximální důvěra (Pospíšil 2010: 38). „Přátelství předpokládá naprostou důvěru, která může být odňata anebo dána vždy jenom celá“ (Maurois 1935: 81).

*„Nejdůležitější věc v přátelství je důvěra. Bez důvěry by přátelství nemohlo existovat“ (Lucka 1).*

*„Pro mě jsou přátelé lidé, se kterými si navzájem rozumím, díky čemuž jim mohu důvěřovat, kdykoliv se svěřit či se na ně obrátit s jakoukoli prosbou“ (Lucka 2).*

*„Hodně se kamarádům svěřuji, tím pádem mám v nich velkou důvěru. Taky si k nim chodím pro rady“ (Lukáš).*

## 5.2. Vztahy ve skupině

Jelikož je přátelství dobrovolný vztah, tak všichni jsme se podíleli na vybírání svých přátel, proto máme mezi sebou dobré vztahy. Podle profesora sociálních vztahů Allana je přátelství „soukromý vztah mezi jedinci, který je dobrovolný, symetrický a aktéři v něm vystupují takoví, jací jsou“ (Allan 1979 in Machonin, Tuček a kol. 1996: 175).

Samozřejmě se sem tam někdy pohádáme, ale většinou to je způsobené tím, že každý má své názory nebo se snaží prosadit svojí pravdu. Pro ilustraci nám může posloužit tento úryvek.

Lukáš: Radši si zapneme navigaci na cestu ne?

Kuba: Já jezdím bez navigace. Co by to byl výlet bez za bloudění :D Ale můžete být v klidu, vždycky jsem do cíle dojel včas ☺ A kdyby něco, tak vždy můžeme navigaci zapnout :D Dřív se jezdilo podle mapy :D

Lukáš: To sice jo, ale v navigaci se mi ukážou aspoň uzavírky a kolony. Musíme tam být včas, protože tam máme rezervaci, tak ať se nikde nezdržujeme. Jezdím s tím stále.

Kuba: Tak fajn, když to říkáš ty :D Hlavně abychom se nehádali kvůli cestě :D

Lukáš: Tak si to taky stáhni :D

Kuba: Tak možná jo, aby si neřekl :D :D :D

Lucka 1: To je s vámi hrozný :D Vy než se dohodnete...

Kuba: Já klidně ustoupím :D (terénní deník 2021).

Tady na tom příkladu je možné vidět, že hádky jsou většinou kvůli maličkosti a nerozvinou se do většího konfliktu a nakonec někdo radši ustoupí, než aby dělal další problémy. Také si tady můžeme všimnout, kdo má jakou roli ve skupině. Sám Lukáš o své roli ve skupině prohlásil:

*„Noo řekl bych, že celou partu táhnu já, že jsem docela dominantní a jsem hodně slyšet (smích), ale co vím, tak si nikdo na mě nestěžuje. V každý partě je vůdčí typ a já jsem rád, že nejsem zakřiknuté dítě“ (Lukáš).*

Zato Kuba se snaží být nestranný a radši ustoupí, než aby vznikl větší problém. Sám o sobě tvrdí, že je spíše neutrální a nemá potřebu být středem pozornosti. Zbytek přátel se spíše vnímá tak, že jsou v neutrální pozici a vychází s každým. Největší vliv na to má povaha člověka. Někdo je více průbojný, někdo se snaží vycházet s každým a někdo naopak přebírá názory ostatních. Jde i o to, jestli je člověk více extrovert nebo introvert.

### 5.3. Online komunikace a offline komunikace

Dalším téma, které jsem řešila ve své bakalářské práci, byly rozdíly mezi online a offline komunikací. Budu se zde snažit zmapovat rozdíly na konkrétních příkladech, které jsem vyzporovala ve své skupině přátel. Budu zde používat reálné konverzace mezi přáteli.

Offline komunikací je myšleno přímé setkání s lidmi, kde komunikace probíhá verbálně či neverbálně. Online komunikace je komunikace, kde využíváme nějakého média pro předávání informací, jako je například internet, počítač nebo mobil.

Podle Evy Jandové rozlišujeme synchronní a asynchronní komunikaci. Synchronní komunikace je typická pro mluvenou řeč, protože probíhá v reálném čase. Na rozdíl od asynchronní komunikace, která je typická pro písemný projev, kde se předpokládá, že odpověď dostaneme s delší časovou prodlevou. Komunikace na sociálních sítích můžeme zařadit do synchronní, kde pomocí chatu dochází k minimální časové prodlevě mezi produkcí textu a jeho recipováním (Jandová 2006: 15-16). Později si ukážeme, že ne vždy se na sociálních sítích jedná o synchronní komunikaci, jelikož někteří informanti využívají toho, že si zprávu přečtou a mají čas na promyšlenou. Tím pádem bychom to spíše zařadili do asynchronní komunikace.

První rozdíl mezi online a offline komunikací je, že v online prostoru máme omezenou schopnost komunikace. Doteky, vůně a postoj těla nemůžeme přenést do online prostředí. Vedoucí institutu (Interdisciplinární výzkum internetu a společnosti) David Šmahel však uvádí, že doteky můžeme vyjadřovat i písemně, když napíšeme mezi hvězdičky daný druh doteku \*objetí\*. Ačkoliv se tímto způsobem snažíme vyjádřit dotek, tak slova a hvězdičky nenaplnují potenciál skutečného doteku (Šmahel 2003: 134).

Sociální sítě nám umožňují používat emotikony, díky kterým se snažíme nahradit výraz v obličeji, tón hlasu nebo poukázat na naši náladu. Funkce emotikonů je pomáhat uživatelům internetu vyjadřovat své emoce prostřednictvím znaků. Jelikož neexistuje žádný vzorec interpretace emotikonů, tak každý si ho vykládá po svém, což může zapříčinit špatné pochopení psaného textu. „Každý si interpretuje emotikony tak, jak je používá on sám, jak se v tu chvíli zrovna on sám cítí, jaké je jeho obecné schéma chápání druhých atd.“ (Šmahel 2003: 126–129). Moji kamarádi sami používají emotikony z následujících důvodů:

*„Používám. Přidávají obsahu určitou emoci, ve které je obsah laděný, aby nedošlo k nedorozumění a aby to podtrhlo vtip či smutný obsah“ (Katka).*

*„Používám smajlíky, protože já se tím snažit vyjádřit emoce. Jsem hodně emocionální člověk, a když se s dotyčným nevidím, tak aspoň takhle mu můžu ty emoce předat. A když nepišu smajlíky, tak jsem prostě bez nálady (smích), ale to ty moc dobře víš. Když někdo nepíše smajlíky, tak nevím, co si mám někdy myslet“ (Kuba).*

*„Někdy bych řekl, že v mých zprávách převládají smajlíci někdy nad textem, ale snažím se tím vyjádřit svoji náladu. Nebo když mi něco přijde vtipný, tak na to pošlu několik vytlemených smajlíků. Přijde mi to jako taková klasika. Smajlíky nepíšu, když jsem bez nálady nebo si hraju na vážného. Když někdo nepíše smajlíky, tak to je jak kdyby v reálu se neusmíval nebo nebyl smutný. Prostě ty emoce patří i do toho psaného textu, aby to aspoň trochu nahradil ten reál“ (Lukáš).*

V online komunikaci se snažíme eliminovat tento rozdíl díky zmíněným emotikonům, ale také můžeme slovo napsat velkými písmeny a tím nahrazujeme zdůraznění tónu hlasu. Nebo také nadšení z něčeho můžeme vyjádřit použitím více samohlásek za sebou. Zmnožení znaků slouží k vyjádření důrazu či k simulaci intonace. Někteří používají velká písmena, která především signalizují zvýšený hlas či křik. (Jandová 2006: 35–36).

Lukáš: Nepojedeme zítra do nákupáku?

Lucka 2: VŽÁDNÝM PŘÍPADĚ, máme školu

Katka: Těšíte se na ten výlet?

Lucka 2: Jooo ☺

Lucka 1: No to je jasnýýý (terénní deník 2021).

Pokud chceme naznačit odmlčení v online prostředí tak použije tři tečky za sebou.

Kuba: Jak se máš?

Lucka 2: Nic moc...ale to neřeš (terénní deník 2021).

V psaném textu všichni používáme zkratky, což je dalším rozdílem mezi online a offline komunikací. Zkratky používáme pro rychlejší a efektivnější komunikaci. Eva Jandová tvrdí, že snaha o stručné vyjadřování v komunikaci vede k tomu, že se užívá velké množství různých zkratek. Jedná se například o wtf, nn, jj atd. Také můžeme používat citoslovce, abychom nahradili zvuky, které bychom v realitě řekli. Jedná se například o ňuu, juu, hahaha, brrr (Jandová 2006: 115).

Kromě písemné komunikace aplikace Messenger nabízí posílání hlasových zpráv. Ty nejčastěji používáme, pokud potřebuje odepsat, ale nemáme tolik času nebo máme plné ruce práce. Nevýhodou hlasových zpráv je, když jsme například ve vlaku nebo někde na veřejnosti a všichni lidé okolo nás můžou slyšet, co se v té hlasové zprávě nachází, pokud nemáme u sebe sluchátka. Proto tolik nevyužíváme hlasové zprávy.

Lucka 2: Poslala Vám hlasovou zprávu

Katka: Promiň, ale poslechnu si ji až doma, protože zrovna sedím ve vlaku a nemám u sebe sluchátka (terénní deník 2021).

Další možností, které nám dnešní aplikace nabízí, je posílání fotek. S přáteli si často posíláme fotky z běžných dnů. Nejčastěji si posíláme fotky jídla, domácích mazlíčků, nové oblečení, fotky z různých výletů nebo screenshoty (grafický snímek obrazovky) konverzací. Často si posíláme i vlastní vtipné fotky nebo videa. Většinou fotky sdílíme z toho důvodu, abychom se něčím pochlubili nebo se navzájem pobavili.

Na sociálních sítích vedeme nekonečnou konverzaci. Nikdy se tam nezdravíme a neloučíme, prostě přestaneme jenom odepisovat a ozveme se třeba až další den. Když se setkáme osobně, tak se vždy pozdravíme a až poté se začneme bavit. Na konci konverzace se vždy rozloučíme.

Dalším rozdílem a zároveň výhodou online komunikace je rozhodně ta, že se kdykoliv můžeme vrátit k tomu textu, nejsme nuceni hned odpovědět, máme čas na promyšlenou. Z toho důvodu se tam nejedná tolik impulzivně jako v reálném světě.

*„Online komunikace má výhodu v tom, že mám čas na promyšlenou a nemusí reagovat hnedka“ (Katka).*

Taky se říká, že online konverzace je rychlejší a efektivnější. Podle Katky, kdy má čas na promyšlenou a může odpovědět kdykoliv během dne, vyvrací výhodu, že je online konverzace rychlejší. To stejné zaznamenal při svém výzkumu David Šmahel. Ve svém výzkumu došel k závěru, že každý člověk vnímá rychlost komunikace v online prostředí jinak. Někteří uživatelé tvrdí, že při používání chatu mají více času na rozmyšlení a promyšlení své odpovědi. Nereagují unáhleně. Ostatní uvádí, že online komunikace je rychlejší než v reálném životě (Šmahel 2003: 107).

Díky online komunikaci prožíváme všechno s přáteli ve stejný okamžik. Můžeme je podpořit, když jdou na těžkou zkoušku a my tam s nimi nemůžeme být, nebo když jsou smutní, tak jim napíšeme, že tu pro ně jsme. Sama jsem při psaní této bakalářské práce byla hodně ve stresu a díky tomu, že s nimi můžu být v kontaktu, tak se mě snažili každý den podporovat.



Lucka 1: Opravdu jsem z toho ve velkém stresu ☹ Co když to nezvládnou?

Kuba: Proč bys to neměla zvládnout? Vždyť jsi šikovná ☺

Katka: Hlavně buď v klidu a nestresuj se (terénní deník 2021).

Často se stávají nedorozumění, když nevidíme přímé reakce toho člověka, neslyšíme tón hlasu. Díky tomu můžeme nějaké věci pochopit jinak, než původně byly myšleny. V online komunikaci ne vždycky všechno vyzní stejně jako v reálném světě. Například vtipné historky, je podle informantů, lepší říkat jenom osobně.

*„V online komunikaci je veliký rozdíl v tom, že nevidíme osobu, s kterou komunikujeme a neslyšíme způsob, jakým nám něco sděluje“ (Katka).*

*„Osobní typ komunikace preferuji z toho důvodu, že vždy vidím reakce osob, tudíž je pro mě jednodušší usuzovat, zda převládají pozitivní/negativní reakce na projednávané téma nebo například na mé vyjádření“ (Lucka 2).*

Všimla jsem si, že jakmile nastane nějaký problém na sociálních sítích, tak je mnohem jednodušší ukončit danou konverzaci než v reálném rozhovoru. Sama Lucka 2 mi v otázce, jaké vnímá rozdíly mezi online a offline komunikací, sdělila, že *„v osobní komunikaci by bylo velice nevhodné odejít během rozhovoru, ale pokud jednáme o sociálních sítích, zde už není takový problém přestat reagovat během probíhající komunikace“ (Lucka 2).*

Pokud chceme řešit citlivější téma nebo vyřešit nějaký problém, tak každý má jiný názor na to, jestli je vhodnější to říci osobě nebo v online prostoru. Pro Lucii je lehčí se z něčeho vypsát, než aby to musela říci nahlas.

*„Ano, na sociálních sítích je pro mě snadnější vyjadřovat své pocity, které nejsem schopná říci člověku přímo do očí“ (Lucka 1).*

Někdo by zase vůbec neřešil svoje pocity, osobnější témata v online prostoru, protože kdykoliv to ten člověk může použít proti nám. Podle profesora Šmahela lidé v online prostředí projevují méně pocitů než v reálném prostředí. Lidem připadá online prostředí k vyjádření pocitů nevhodné (Šmahel 2003: 158).

*„Tajemství si většinou říkáme osobně, protože přeci nechceš, aby ten kamarád měl důkazy a mohl to každému ukázat. Ale jinak spolu rozebíráme všechno i na sociálních sítích, nemám s tím problém, až na ty tajemství“ (Lukáš).*

*„Spíše jsou témata, která radši budu řešit osobně, protože v chatu nevíš, komu to dalšímu může říct. Takhle to je slovo proti slovu. Je to tak trošku záchranná brzda“ (Kuba).*

*„Jsou věci, které by se měly řešit z očí do očí. V klidu si je vyříkat a ne se schovávat za řádky ve virtuálním světě“ (Katka).*

Když se chceme domlouvat na výletě nebo nějaké oslavě, tak k tomu využíváme sociální síť.

Lucka 2: Na kolikátou mám dát rezervaci do jeskyně? A kolik studentských a dospělých vstupenek?

Katka: Když vyjedeme v 7, tak bychom mohli stihnout prohlídku v 10?

Já: Teď jde o to, jestli opravdu v tolik vyjedeme :D

Lucka 2: Takže na 10? A 4 studentský a 2 dospělý?

Kuba: Přesně tak ☺ Potom nám napiš, kolik ti máme poslat peněz za ty vstupenky (terénní deník 2021).

Snažíme se pravidelně scházet každý měsíc. Poslední dobou se nejčastěji setkáváme v podvečer někde v kavárně nebo v restauraci. Pravidelně každé léto jezdíme na celodenní výlety po České republice, kde objevujeme krásy přírody. Nejčastěji jezdíme na přehrady, k rybníku, na propasti nebo na rozhledny. Výlet vždy spojíme s gastronomickým zážitkem, který si většinou všichni musíme vyfotit na sociální síť. Pořizujeme společné fotky, které potom sdílíme na Instagramu se svými dalšími přáteli. V zimě nemáme tolik společných aktivit jako v létě, takže to spolu převážně komunikujeme online.

4. 10. 2021 nastal výpadek sociálních sítí. Všichni jsme se snažili restartovat mobily, znova nainstalovat aplikace. Jsme na nich až tak závislí, že menší výpadek způsobil paniku, že nemůžeme být v kontaktu s přáteli. Nakonec jsme přešli i na placenou platformu smsky a bylo nám to v tu dobu jedno. Sdíleli jsme spolu emoce, které jsme zrovna prožívali kvůli výpadku sociálních sítí. Všichni jsme si oddechli, když znovu sociální sítě začaly fungovat.

#### 5.4. Preference komunikace

Všichni jsme se shodli na tom, že preferujeme komunikaci tváří v tvář. Je lepší vidět kamarády, přímo jejich reakce, když si povídáme. Také si toho více řekneme osobně, než napíšeme. Nikoho z nás nebaví vypisovat dlouhé věty a stejně by tak nikoho nebavilo je číst.

*„Tak rád vidím svoje kamarády. Podle mě si takhle toho řekneme víc, než napíšem, a když vypráví nějaký vtipný příběh ze života, tak je lepší slyšet toho člověka, jak to vlastně podává a rovnou se tomu zasmějeme. Nebo naopak, když je člověk smutný, tak ho můžu obejmout a utišit, to prostě to psaní nenahradí, co si budem. Ale když zrovna nemůžu s tím člověkem být, tak je fajn si napsat“ (Lukáš).*

Ve své knize *Mobile Secrets Youth, Intimacy, and the Politics* se autor zmiňuje, že navzdory velké popularitě mobilních telefonů ve městě Inhambane, se stále většina komunikace odehrává tváří v tvář. Lidé stále navštěvovali, aby se zeptali na to či ono (Archambault 2017: 56).

Hodně jsem si všímala, že i když jsem venku se svými kamarády, tak přesto většina v ruce drží mobil a stále jsou online. „Někteří z nás už nevědí, jakými cestami komunikovat dřív“ (Handl 2008). Mobilní telefony a používání sociálních sítí se stávají žrouty času a svádějí lidi k závislosti. Společnost IDC zrealizovala výzkum, který kladl lidem otázku, jaký jediný předmět by si lidé ponechali na 24 hodin. Výzkumu se zúčastnilo 2367 lidí, z toho 38 % lidí by si na celý den jako jedinou věc nechalo mobilní telefon. Podle psychologů lidé začínají trpět tzv. „hyperkonektivitou“, což znamená, že si nedokáží přestavit, že by zůstali bez technologického spojení se světem. „Diagnózou je neustálá potřeba být k zastížení, připojený, potřeba komunikovat na dálku“ (Handl 2008). Lukáš Blinka z Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny tvrdí, že nové technologie mají potenciál vyvolávat závislost. Nejčastěji se hovoří právě o komunikačních aplikacích, jako jsou chaty a online hry. „Pokud existuje závislost na Internetu a mobilech, je to právě na těch komunikačních aplikacích a možnostech“ (Blinka in Handl 2008). Toho samého si všiml i Kuba, který mi sám v rozhovoru řekl toto:

*„[...]a ještě k tomu se věnují mobilu (smích). Sice jsme spolu venku, ale oni stejně žijí ten svůj online život...ale najdou se i výjimky, které to nedělají. Ty sama se párkrát koukneš do toho mobilu, abys odepsala“ (Kuba).*

Ačkoliv u nás převládá online komunikace, tak přesto bychom všichni byli radši za osobní setkání. Převážně všichni spolu komunikujeme přes sociální sítě, kde máme založený skupinový chat v aplikaci Messenger. Zajímalo mě, z jakého důvodu u nás převládá online komunikace nad offline komunikací. Tento způsob komunikace u nás převládá z toho důvodu, že už nemáme tolik volného času na sebe jako dříve. Kluci už pracují a holky studují. Každý se nachází v jiném městě a tím pádem je těžké se osobně vidat častěji. Je to

pro nás velká výhoda, když spolu nemůžeme trávit veškerý volný čas, že můžeme zůstat v kontaktu alespoň přes sociální sítě a sdílet společně život.

*„Převládá chat, protože je to snadnější a rychlejší. Zase jsme takhle spolu aspoň často v kontaktu. Nemám tolik času na osobní setkání, když chodím do práce. Čím jsem starší, tím je těžší se s někým setkat. I teďka s tebou to bylo náročný, než jsme se domluvili, kdy si půjdeme sednout“ (Kuba).*

*„Bohužel převládá to psaní, protože není moc času kvůli práci. A hlavně už je těžký něco domluvit a synchronizovat ty dny volna, čím jsme starší. Když jsme byli děti, tak to bylo jednodušší a to jsme si ani nepsali. Vždy jsme zazvonili na kámoše a jeho mámy se zeptali, jestli může jít ven. To už dnešní děti neznají“ (Lukáš).*

Online komunikace má velikou výhodu v tom, že můžeme být v kontaktu s kýmkoliv a odkudkoliv. Všichni jsme se shodli na tom, že je to pro nás určitá základní potřeba být neustále v kontaktu s lidmi a sdílet s nimi zážitky a emoce, přesto se všichni rádi uvidíme osobně, popovídáme si a obejmeme se. Tohle stále online prostředí neumí nahradit. „Potřeba komunikovat, dělit se o zážitky a sdílet je, je jedna ze základních potřeb člověka“ (Vybíral 2009: 21).

## 6. Závěr

Tématem mé bakalářské práce je online a offline komunikace mezi přáteli. Hlavním cílem výzkumu je popsat rozdíly v online a offline komunikaci mezi přáteli. Výzkum mapuje způsoby a proměny komunikace. Dalším cílem výzkumu je popsat charakteristiku a důležitost přátelství.

Na začátku bakalářské práce jsem si vymezila tři výzkumné otázky: Jak důležité je přátelství pro dnešní mladé dospělé? Jaké jsou rozdíly mezi online a offline komunikací ve skupině mladých dospělých? Jaký typ komunikace přátelé preferují?

Na tyto tři otázky mi pomohla odpovědět skupina přátel. Jak jsem již zmínila v podkapitole výzkumný vzorek a prostředí, sama jsem součástí této skupiny. Tuto skupinu přátel jsem si vybrala z toho důvodu, že je všechny dobře znám, máme spolu dobré vztahy a byli ochotni se podílet na mé bakalářské práci.

Jak důležité je pro nás přátelství? Z mého výzkumu vyplývá, že přátelství je jeden z nejdůležitějších vztahů v našem životě. Někteří informanti dokonce tvrdí, že přátelství je pro ně důležitější než partnerský vztah. Největší význam informanti připisovali důvěře. Bez důvěry by přátelství nemohlo existovat. Dále informanti očekávají od přátelství podporu, pochopení, otevřenost, věrnost a vzájemný respekt.

Jaké jsou rozdíly mezi online a offline komunikací? Prvním a zásadním rozdílem je, že v online prostoru nemůžeme přenést doteky, vůně a postoj těla. Tento rozdíl se snažíme eliminovat pomocí emotikonů, díky kterým vyjadřujeme svoje emoce, zmnožení znaků nebo použití velkých písmem, které především signalizují zvýšený hlas. V psaném textu používáme zkratky pro rychlejší a efektivnější komunikaci. Co se týká vnímání času v online nebo reálném prostředí, každý informant vnímá rychlost komunikace jinak. Někteří informanti tvrdí, že v online komunikaci mají více času na promyšlení své odpovědi, přičemž v offline komunikaci musí odpovědět hned. Ostatní zase tvrdí, že online komunikace je rychlejší než v reálném prostředí. Pro některé informanty je jednodušší ukončit nepříjemný rozhovor v online prostředí než v reálném. Co se týká probírání citlivých a osobních témat v online prostoru, tak každý má na to jiný názor. Pro někoho je lepší se z něčeho vypsát, než aby to museli říci danému člověku přímo do očí. Někdo radši osobní témata řeší jenom osobně.

Jaký typ komunikace přátelé preferují? Všichni jsme se shodli na tom, že preferujeme offline komunikaci. Více si toho řekneme osobně. Nikoho z nás nebaví vypisovat dlouhé věty. Ačkoliv preferujeme osobní komunikaci, tak bohužel u nás převládá online komunikace. Je to z toho důvodu, že už nemáme tolik volného času, protože chlapci už pracují a dívky studují, každá v jiném městě. Díky sociálním sítím spolu můžeme zůstat v kontaktu a sdílet společně život.

## Bibliografie

- Androutsopoulos, J. 2008. Potentials and Limitations of Discourse-centred Online Ethnography, *Language@Internet* 3: 1-20. London: King's College.
- Allan, G. A. 1979. *A Sociology of Friendship and Kinship*. London: George Allen and Unwin.
- Archambault, J. S. 2017. *Mobile Secrets: Youth, Intimacy, and the Politics of Pretense in Mozambique*. Chicago: University of Chicago Press.
- Argyle, M., P. Trower 1979. *Person to Person: Ways of Communicating*. New York: Harper and Row.
- Baumeister, R. F., M. R. Leary 1995. Potřeba patřit: Touha po mezilidských poutech jako základní lidská motivace, *Psychologický bulletin* 3: 497-529. USA: American Psychological Association.
- Beer B., D. Gardner 2015. Friendship, Anthropology of, in J. D. Wright (ed.), *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 425-431. Oxford: Elsevier.
- Bell, S., S. Coleman (eds.) 1999. *The Anthropology of Friendship*. New York: Routledge.
- Degges-White, S. 2021. *The 7 Types of Friends, and Which Is Most Essential for Our Happiness*. Dostupné z: <https://www.psychologytoday.com/us/blog/lifetime-connections/202111/the-7-types-friends-and-which-is-most-essential-our-happiness> [24. 2. 2022].
- Dlouhá, M. 2012. *Nová etnografie? „Virtuální etnografická procházka“ jako příklad vedení etnografického výzkumu v době internetu*. Dostupné z: <http://www.antropoweb.cz/cs/nova-etnografie-virtualni-etnograficka-prochazka-jako-priklad-vedeni-etnografickeho-vyzkumu-v-dobe-internetu> [26. 2. 2022].
- Frömmling U. U., N. Hedrick, E. Morgan 2018. Immersive Technologies and User-Generated Content: From Environmental and Social Media Education and Activism to Digital Bodies, *Journal of Visual and Media Anthropology* 1: 1-4. Berlín: Freie Univ. Berlin Inst. of Social and Cultural Anthropology Research Area Visual and Media Anthropology.
- Frömmling U. U., S. Köhn 2015. The Anthropology of Mobile Media Technology. Smartphones, Wearables and Networked Selves, *Journal of Visual and Media Anthropology*

1: 1-10. Berlín: Freie Univ. Berlin Inst. of Social and Cultural Anthropology Research Area Visual and Media Anthropology.

Giddens, A. 2002. *Runaway World*. UK: Taylor & Francis Ltd.

Gulliver, P. H. 1971. *Neighbours and Networks: The Idiom of Kinship in Social Action among the Ndendeuli of Tanzania*. Berkeley: University of California Press.

Handl, J. 2008. *Musíme být neustále online?* Dostupné z: <https://www.lupa.cz/clanky/musime-byt-neustale-online/> [16. 5. 2022].

Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.

Hine, C. 2015. *Ethnography for the Internet: Embedded, Embodied and Everyday*. London: Bloomsbury Publishing.

Hine, C. 2000. *Virtual Ethnography*. London: Sage.

Hine, C. 2008. Virtual Ethnography: Modes, Varieties, Affordances, in N. Fielding, R. M. Lee a G. Blank (eds.), *The Handbook of Online Research Methods*, 628-641. London: SAGE Publications.

Hymes, D. H. 1986. Models of the Interaction of Language and Social Life, in J. Gumpertz, D. H. Hymes (eds.), *Directions in Sociolinguistics*, 35-71. New York: Basil Blackwell Inc.

Hymes, D. H. 1962. The Ethnography of Speaking, in T. Gladwin, W. C. Sturtevant, *Anthropology and Human Behavior*, 95-119. Washington: The Anthropological Society of Washington.

Jandová, E. 2006. *Čeština na WWW chatu*. Ostrava: Filozofická fakulta.

Jak na internet 2022. *Struktura Internetu*. Dostupné z: <https://www.jaknainternet.cz/page/1795/struktura-internetu/> [24. 2. 2022].

Kožnar, J. 1992. *Skupinová dynamika*. Praha: Univerzita Karlova.

Kratochvíl, S. 1975. *Interakční a výcviková skupina I. Cíle a techniky*. Praha: Avicenum.

Křivánková, K., J. Knollová, M. Šutová 2019. *Průvodce po sociálních sítích*. Dostupné z: [https://zvolsi.info/app/uploads/2020/01/zvolsi\\_brozura\\_digitalni.pdf](https://zvolsi.info/app/uploads/2020/01/zvolsi_brozura_digitalni.pdf) [24. 2. 2022].



- Křivohlavý, J. 1988. *Jak si navzájem lépe porozumíme*. Praha: Svoboda.
- Lepp, I. 1966. *The Ways of Friendship*. New York: Macmillan Co.
- Machonin, P., M. Tuček a kol. 1996. *Česká společnost v transformaci*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Maurois, A. 1935. *Smysl lidské existence*. Praha: Nakladatelství Akropolis.
- Miller, D., D. Slater 2000. *The Internet: An Ethnographic Approach*. Oxford: Berg.
- Miller, D. 2017. The Ideology of Friendship in the Era of Facebook, *Hau: Journal of Ethnographic Theory* 1: 377-395. UK: University of Chicago Press and Society for Ethnographic Theory.
- Miller, D. 2011. *Tales from Facebook*. London: Polity Press.
- Nakonečný, M. 2010. Důvěra, *SANQUIS* 76: 38. Praha: Audabiac.
- Nakonečný, M. 2009. *Sociální psychologie*. Praha: Academia.
- Nebojte se Internetu 2022. *Sociální sítě*. Dostupné z: <https://www.nebojteseinternetu.cz/page/3396/socialni-site/> [24. 2. 2022].
- Nijstad, B. A., D. van Knippenberg 2008. The Psychology of Groups: Basic Principles, in M. Hewstone, W. Stroebe, & K. Jonas (eds.), *Introduction to social psychology*, 244-262. New Jersey: Blackwell Publishing.
- Novotná, H 2019. Výběr vzorku a prostředí výzkumu, in H. Novotná, O. Špaček, M. Šťovíčková Jantulová (eds.), *Metody výzkumu ve společenských vědách*, 289-314. Praha: FHS UK.
- Novotná, E. 2010. *Sociologie sociálních skupin*. Praha: Grada Publishing.
- Paine, R. 1969. In Search of Friendship: an Exploratory Analysis in „Middle Class“ Culture, *Man* 4: 505. London: Royal Anthropological Institute.
- Parekh, B. 1994. An Indian View of Friendship, in L. Rouner (ed.), *The Changing Face of Friendship*. Notre Dame: University of Notre Dame Press.
- Pech, J. 2009. *Řeč těla & umění komunikace*. Praha: NS Svoboda.

- Pitt-Rivers, J. 1973. The Kith and the Kin, in J. Coody (ed.), *The Character of Kinship*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Plaňava, I. 2005. *Průvodce mezilidskou komunikací*. Praha: Grada Publishing.
- Pokorný, J. 2010. *Lingvistická antropologie – jazyk, mysl a kultura*. Praha: Grada Publishing.
- Pospíšil, M. W. 2010. Důvěřovat, ale prověřovat, *SANQUIS* 76: 38. Praha: Audabiac.
- Rawlins, W. 1992. *Friendship Matters: Communication, Dialectics and the Life Course*. New York: Aldine de Gruyter.
- Reed-Danahay, D. 1999. Friendship, Kinship and the Life Course in Rural Auvergne, in S. Bell, S. Coleman (eds.), *The Anthropology of Friendship*, 137-154. New York: Routledge.
- Rybka, M., O. Malý 2002. *Jak komunikovat elektronicky*. Praha: Grada Publishing.
- Salzmann, Z. 1997. Na úvod do etnografie, *Český lid* 2: 157-161. Praha: Etnologický ústav AV ČR.
- Schindler, R. 1967. Die Bedeutung der Soziodynamik für die Gruppenpsychiatrie, in K. Hock, *Gruppenpsychotherapie in Klinik und Praxis*. Jena: G. Fisher.
- Silver, A. 1989. Friendship and Trust as Moral Ideals: an Historical Approach, *European Journal of Sociology*. 30: 274-297. Cambridge: Cambridge University Press.
- Silver, A. 1997. Two Different Sorts of Commercial – Friendship and Strangership in Civil Society, in J. Weintraub, K. Kumar (eds.), *Publish Private in Thought and Practice: Perspectives on a Grand Dichotomy*, 43-74. Chicago: University of Chicago Press.
- Soudková, M. 2006. *O zdravých vztazích mezi lidmi: Přátelství a manželství*. Brno: Doplněk.
- Soukup, M. 2009. *Základy kulturní antropologie*. Praha: Akademie veřejné správy.
- Soukup, V. 2010. Kyberantropologie a kyberkultura, *Anthropologia Integra* 2: 15-22. Brno: Masarykova Univerzita.
- Stanford Encyclopedia of Philosophy 2005. *Friendship*. Dostupné z: <https://plato.stanford.edu/entries/friendship/?fbclid=IwAR2X4PAauTnFXnxJQB0N3mY1-t6Ap8CoY-hs6odhEZqXq4R78of53Nv0lZI> [8. 1. 2022].

- Šmahel, D. 2003. *Psychologie a internet: děti dospělými, dospělí dětmi*. Praha: Triton.
- Šouláková, K. 2012. *Virtuální komunikace v životním stylu mládeže*. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z: [https://theses.cz/id/wjn6cd/DP\\_K\\_\\_Soulakova.pdf](https://theses.cz/id/wjn6cd/DP_K__Soulakova.pdf) [8. 1. 2021].
- Trubits, R. J. 2015. From Primate Communication to Human Language: Anthropological & Philosophical Speculations, *Anthropologia Integra* 1: 23-34. Brno: Masarykova Univerzita.
- Vágnerová, M. 2005. *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum.
- Vlastní cesta 2015. *Verbální komunikace*. Dostupné z: <https://www.vlastnicesta.cz/slovník-pojmu/verbalni-komunikace/> [06. 01. 2022].
- Vybíral, Z. 2009. *Psychologie komunikace*. Praha: Portál.
- Wahlstrom, B. W. 1992. *Perspectives on Human Communication*. Dubuque: Wim. C. Brown.
- Wang, X. 2016. *Sociální média v průmyslové Číně*. London: UCI Press.
- Wolf, E. 1966. Kinship, Friendship and Patron-client Relations in Complex Societies, in M. Banton (ed.), *In the Social Anthropology of Complex Societies*. New York: Frederik A. Praeger.
- Zandlová, M. 2019. Rozhovor, in H. Novotná, O. Špaček, M. Šťovíčková Jantulová (eds.), *Metody výzkumu ve společenských vědách*, 315-352. Praha: FHS UK.